

Barbara Krasińska, Michał Górski

Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie

Działalność Oddziału Digitalizacji Biblioteki Publicznej Atatürk Kitaplığı, Stambuł, Turcja

Streszczenie: W artykule przedstawiono specyfikę funkcjonowania Oddziału Digitalizacji Biblioteki Publicznej Atatürk Kitaplığı, (Stambuł, Turcja). Zwrócono także uwagę na rolę współpracy między poszczególnymi państwowymi jednostkami kultury w celu archiwizacji i udostępniania cennych i rzadkich dokumentów. **Słowa kluczowe:** biblioteka cyfrowa, digitalizacja.

Od przeszło dekady obserwować można na świecie, jak i w Polsce żywy rozwój tzw. cyfrowych bibliotek – platform, za pomocą których instytucje takie jak biblioteki, archiwa czy muzea udostępniają swoje zbiory on-line w postaci cyfrowej, uprzednio je digitalizując. Czynią to poprzez serwisy zwane bibliotekami, archiwami czy muzeami cyfrowymi¹.

W Polsce indywidualne wirtualne biblioteki (tworzone w murach poszczególnych instytucji), w tym i nasza Pedagogiczna Biblioteka Cyfrowa Biblioteki Główniej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, zgrupowane są wokół Federacji Bibliotek Cyfrowych – serwisu internetowego, którego podstawowym celem jest gromadzenie, przetwarzanie i udostępnianie informacji o dostępnych on-line zbiorach polskich instytucji nauki i kultury².

Podczas swojego wyjazdu szkoleniowego³ (w ramach Programu ERASMUS+) do Biblioteki Uniwersyteckiej Uniwersytetu Marmara (Marmara Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Stambuł, Turcja) autorzy niniejszego artykułu mieli okazję zapoznać się ze specyfiką pracy oraz procesami funkcjonowania jednostki

¹ Federacja Bibliotek Cyfrowych [online], 2015 [dostęp: 2015-09-25]. Dostępny w World Wide Web: <http://fbc.pionier.net.pl/pro/informacje-ogolne>.

² Operatorem Federacji Bibliotek Cyfrowych jest Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe afiliowane przy Instytucie Chemii Bioorganicznej PAN. Za rozwój i funkcjonowanie FBC odpowiada Zespół Bibliotek Cyfrowych PCSS.

³ Wyjazd szkoleniowy miał miejsce w okresie od 13 do 18 września 2015 r.

współpracującej z tą Biblioteką, mianowicie z Oddziałem Digitalizacji Biblioteki Publicznej Atatürk Kitaplığı — instytucją, która jest jednym z organów Publicznej Biblioteki Atatürk Kitaplığı.

Sama Biblioteka Główna Uniwersytetu Marmara (Marmara Üniversitesi Merkez Kütüphanesi) została założona w 1997 roku, choć jej historia sięga kilku lat wcześniej. Podstawa prawna funkcjonowania instytucji została sformułowana już w 1990 roku w Dzienniku Urzędowym nr 20701. Budynek biblioteki zajmuje ponad 3000 metrów kwadratowych, z czego ponad 700 przeznaczonych jest bezpośrednio dla użytkowników. Głównym celem jednostki jest zapewnienie realizacji usług bibliotecznych zgodnych z działalnością i polityką uczelni oraz wspieranie badań naukowych⁴.

Do najcenniejszych zbiorów Biblioteki zaliczyć można Kolekcję Książek Rzadkich (Nadir Eserler Koleksiyonu). Zawiera ona około 20 tysięcy pozycji, w tym między innymi prawie 2 tysiące rękopisów i ponad 6 tysięcy listów. Cała kolekcja została przetworzona cyfrowo i umieszczona w Internecie na zasadzie otwartego dostępu (łącznie ponad 1,7 miliona skanów), który możliwy jest bezpośrednio za pomocą elektronicznego katalogu bibliotecznego. Krótki opis kolekcji można odnaleźć na stronie <http://katalog.marmara.edu.tr/nadireser/katalog.html>.

Biblioteka Główna Uniwersytetu Marmara w chwili obecnej nie posiada własnej pracowni digitalizacji, dlatego przy tworzeniu swojej cyfrowej kolekcji nawiązała współpracę z innymi państwowymi instytucjami w Turcji. Zbiory z Kolekcji Książek Rzadkich zostały w całości zdigitalizowane przez bibliotekę współpracującą z Marmara Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, a dokładnie przez Bibliotekę Publiczną w Stambule (Atatürk Kitaplığı). Instytucja ta, jako jedna z pierwszych bibliotek w dobie Republikańskiej Turcji, została utworzona przez Fundację Koç⁵. Początkowo projekt architektoniczny budynku (zaprojektowany na heksagonalnej siatce planu) obejmował utworzenie biblioteki, muzeum oraz sali wystawowej, ostatecznie w latach 1973-1975 wybudowano wyłącznie bibliotekę. Niezwykły, trzypiętrowy, sześciokątny budynek został zaprojektowany w 1970 roku przez wielokrotnie nagradzanego tureckiego architekta Sedada Hakkima Elde-ma. Sam budynek zaś w istotny sposób wpłynął na dopiero co formujący się styl architektoniczny nowego republikańskiego kraju.

Biblioteka mieści się w dzielnicy Taksim⁶. W pierwszym okresie jej funkcjonowania każdego dnia odwiedzało ją około 600 osób i liczba ta stale wzrastała. Ciekawostką jest fakt, że Biblioteka Publiczna Atatürk Kitaplığı jest pierw-

⁴ *Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı* [online], 2015 [dostęp: 2015-09-30]. Dostępny w World Wide Web: <http://kutuphane.marmara.edu.tr/tr/baskanlik/tarihce>.

⁵ *İBB Taksim Atatürk Kitaplığı* [online], 2015 [dostęp: 2015-09-26]. Dostępny w World Wide Web: <http://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/ataturkkitapligi/index.php?dil=tr&p=1>.

⁶ *A night out at Istanbul's 7/24 library*. In *Hurriyet Daily News* [online], 2015 [dostęp: 2015-09-27]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.hurriyetdailynews.com/a-night-out-at-istanbuls-724-library.aspx?pageID=238&nID=76661&NewsCatID=386>.

Zdj. 1. i 2. Pracownia digitalizacji Atatürk Kitaplığı. Fot. M. Górski.

szą biblioteką w Turcji otwartą przez całą dobę. Doprowadziło to do znacznego wzrostu liczby użytkowników (obecnie około 750 wizyt dziennie)⁷.

W Bibliotece znajdują się osobne pomieszczenia do rewitalizacji zbiorów (w tym oddział, w którym przygotowuje się i zabezpiecza materiały oraz dokumenty przed ewentualnymi, dalszymi procesami digitalizacyjnymi), archiwa, magazyny, sala konferencyjna i wystawowa, a także publiczna czytelnia. Zbiory biblioteki indeksowane są za pomocą Klasyfikacji Dziesiętnej Deweya (Dewey Decimal Classification). Departamenty Biblioteki to m.in.: Oddział Magazynów, Czytelnia Czasopism, Czytelnia Publiczna, Oddział Cennych i Rzadkich Zbiorów, Oddział Pozyskiwania Zbiorów, Oddział Renowacji Zbiorów, Sala Konferencyjna, Sala Wystawowa, Oddział Starych Map, Oddział Nowych Ksiąg, Magazyn Zbiorów Audio.

Na początku Biblioteka posiadała w swoich zbiorach około 170 tysięcy publikacji, ufundowanych głównie przez tureckich intelektualistów. Obecnie dysponuje około 500 tysiącami publikacji, w tym książkami, dokumentami życia społecznego, mapami, zabytkowymi pocztówkami, posiada także jedną z największych kolekcji gazet i czasopism tureckich⁸. Najstarsze manuskrypty w zbiorach Atatürk Kitaplığı liczą ponad 700 lat (Mekece Endowment — pierwsze piśmne źródło w historii osmańskiej z 1303 roku). Specjalne miejsce w kolekcji zajmują również pierwsze gazety Imperium Osmańskiego z 1828 roku.

Aby ułatwić dostęp jak największej liczbie odbiorców oraz w celu ochrony zabytkowych materiałów postanowiono uruchomić projekt cyfryzacji zbiorów, który został zapoczątkowany w 2004 roku. Sama pracownia digitalizacji mieści się w osobnym budynku na terenie kompleksu Atatürk Kitaplığı. Proces cyfryzacji dokumentów odbywa się w niej dwukierunkowo: skanowane są zarówno wydawnictwa zwarte, jak i ciągłe. Digitalizowane są także inne materiały, takie jak mapy czy pocztówki. W Oddziale wykorzystywane są trzy skanery wielkoformatowe (zdj. 1) oraz trzy urządzenia typu kiosk — do wykonywania wielu zadań jednocześnie (zdj. 2).

⁷ Tamże.

⁸ Tamże.

Zdj. 3. Stanowisko obróbki cyfrowej. Fot. M. Górski.

Zdj. 4. Katalog elektroniczny Biblioteki Publicznej Atatürk Kitaplığı. Źródło: <http://katalog.ibb.gov.tr/yordambt/yordam.php?-ac=arama&-vt=YordamBTSYS&betik=turkish>.

İBB Kütüphaneleri

ANA SAYFA Oturum Aç Aramalar Katalog Konu Başlıkları Kütüphane

Kütüphane Bölüm Koleksiyon Sanal Bölüm Tür Alt Tür Şekil Ortam Dil Yeniler Görsel Kurum Yayıncı

Lehçe Tümü + BUL Temizle

1	7 dilde, resimli demiryolu vagonları ve vagon parçaları deyimleri ve sözlüğü / haz. Hamit İşeri	İBB Atatürk Kütüphanesi Nadir Eserler Depo 98570 M 385.03 YED 1969 Rafta
2	Çağdaş Türk lehçeleri / Ahmet Buran, Ercan Alkaya Dizley için tıklayın	İBB A. Şehit Ömer Halik ve Çocuk Kütüphanesi Müraعات E0020162 M 417 BUR 2009 Rafta
3	Akuletsvo Parpani (Zogeri Lezun) / Sarkis Sarkisyan	İBB Atatürk Kütüphanesi Ermenice Kaynaklar AERM0307/1-2 400 SAR 1883 Rafta
4	La revue slave	İBB Atatürk Kütüphanesi Sözlük Yayınları Depo YD/166 1906 Rafta
5	Münşetü'l - Guzat / haz. Mustafa Uğurlu	İBB Atatürk Kütüphanesi Depo Depo 92281 T427 MÜN 1987 Rafta
6	Ermenistan Türklerinin ağızları : inceleme - metin - dizin ve sözlük / Erdal Karaman	İBB Atatürk Kütüphanesi Harik 90360 T427S KAR 2011 Rafta
7	Le drogman Arabe ou guide pratique de L'Arabe parle / Joseph Harfouch	İBB Atatürk Kütüphanesi Depo Depo 87396 492.77 HAR 1901 Rafta
8	Türk lehçeleri grameri / ed. Ahmet B. Erilasun	İBB Atatürk Kütüphanesi Müraعات Müraعات 85529 M 1427S TÜR 2007 Rafta
9	Karakalpak Türkçesi grameri / Ceyhan Vedat Uygur	İBB Atatürk Kütüphanesi Depo Depo 81379 747.14UGV 2013

Sayfa 174

Toplam ziyaret: 249,653 Anlık kullanıcı: 10

©1999-2015 YordamBTSYS

Zdj. 5. Pracownia digitalizacji Atatürk Kıtaplığı. Fot. M. Górski.

Zdj. 6. Pracownicy biblioteki Atatürk Kıtaplığı przed wejściem głównym. Źródło: archiwum własne.

Dodatkowo stworzono jedno stanowisko do kontroli jakości skanów. Ponadto znajdują się tam trzy stanowiska do obróbki cyfrowej (zdj. 3) oraz jedno do katalogowania zeskanowanych obiektów.

Cały proces digitalizacji (od pozyskania materiałów do uzyskania obiektu cyfrowego) opiera się na ściśle określonych procesach produkcyjnych, tzw. workflow, w skład którego wchodzi m.in. takie programy jak: FileMaker Pro Advanced oraz YORDAM — do opisu i indeksowania pozyskanych w procesach digitalizacji plików, a także IrfanView⁹ — do podstawowej obróbki cyfrowej.

Pozyskiwane pliki zapisywane są w postaci bezstratnych formatów tiff oraz pdf, materiały skanowane są w rozdzielczości minimum 300 dpi, zaś format dokumentów udostępnianych w Internecie to pdf. Na szczególną uwagę zasługuje precyzyjna technika opisu każdego z otrzymanych plików, na który składa się m.in.: kod kraju powstania dokumentu, rok wydania (lub rok przybliżony w sytuacji niemożności określenia go), kategoria materiału skanowanego oraz ilość stron dokumentu. Inną ciekawostką jest fakt, iż proces graficznej obróbki w Oddziale Digitalizacji Atatürk Kitaplığı ograniczony jest do całkowitego minimum, tzn. zredukowany jest do wykadrowania stron i ich wsadowej indeksacji. Pominięty jest natomiast proces (powszechny w polskich bibliotekach cyfrowych) usuwania ze skanowanych materiałów szumów, granulacji fotografii, mory czy innych zanieczyszczeń obrazu. Materiały cyfrowe trafiają zatem do czytelników w postaci niezmienionej, w takim stanie, w jakim fizycznie aktualnie się znajdują.

Podobnie jak w przypadku Biblioteki Uniwersytetu Marmara, również Biblioteka Publiczna Atatürk Kitaplığı nie posiada oddzielnej biblioteki cyfrowej (udostępnianej w Internecie). Natomiast jej zdigitalizowane zbiory, ze statusem Open Access, udostępniane są dla zalogowanych czytelników bezpośrednio z katalogu elektronicznego dostępnego na stronie: <http://katalog.ibt.gov.tr/yordambt/yordam.php> (zdj. 4).

Podsumowując, Oddział Digitalizacji Biblioteki Publicznej Atatürk Kitaplığı stanowi przykład instytucji, która nie odbiega (pod względem technologicznym czy softwarowym) od innych funkcjonujących w Polsce uniwersyteckich oddziałów digitalizacji. Sam proces cyfryzacji materiałów przebiega w podobny sposób do europejskiego i zdeterminowany jest przez określone etapy workflow: pozyskanie materiałów, skanowanie/indeksacja plików, kontrola jakości, archiwizacja (na serwerach dedykowanych). Na uznanie zasługuje natomiast proces pre-scanningu¹⁰, tzn. etap przygotowania i zabezpieczenia (za pomocą konserwatorskich środków chemicznych, takich jak: kleje, taśmy, jedwabne płótna) materiałów i dokumentów przed samym procesem digitalizacji¹¹.

⁹ Pedagogiczna Biblioteka Cyfrowa Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego również wykorzystuje ten program podczas przeprowadzania procesów cyfryzacji swoich dokumentów.

¹⁰ Pre-scanning proces — w odniesieniu do jednego z procesów cyfryzacji dokumentów: termin stworzony przez autorów niniejszego artykułu.

¹¹ W Bibliotece Atatürk Kitaplığı zajmuje się tym osoba o wyższym wykształceniu: specjalista do spraw renowacji zabytków.